

מפגש מס' 83

דף למנחה

יונה ג'-ד'; מיכה א'-ג'

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

יונה פרק ג' - נבואת יונה ותשובת אנשי נינוה

פרק ד' - דיון בין יונה לה' על דינה של נינוה

מיכה פרק א' - קינה על חורבן שומרון והאיום הבא על יהודה

פרק ב' - איום הפורענות בעקבות מעשי העם

פרק ג' - 'תוכחה למנהיגות המושחתת

בתחילת השבוע אנו מסיימים את ספר יונה, ובהמשכו נעבור על שלושת פרקיו הראשונים של מיכה, העוסקים בתוכחה חברתית על שחיתות בממלכת יהודה. לאור העובדה שספר יונה מוכר לציבור ועוסקים בו הרבה, לא נעסוק בו באופן ממוקד. למעוניינים להרחיב נביא כאן כמה קישורים לשיעורים על הספר מזוויות שונות:

[שיעור מאת הרב יעקב מדן](#), על היחס בין יונה לנביאי תרי עשר שסביבו

[שיעור מאת ד"ר צבי שמעון](#), על המשל של ספר יונה וגישות שונות להבנת המסר האנושי שבו

[מאמר מאת הרב ד"ר שוקי רייס](#), על משמעותה של תפילת יונה ומקומה בספר

[מאמר מאת ד"ר יצחק עמר](#), המשווה בין סיפור יונה לסיפורו של נח במבול

בשיעור זה נתעסק בעיקר בנבואת מיכה. אמנם, במהלך העיון נציע כי מיקומו של מיכה בתרי עשר, בין יונה לנחום, מצביע על קשר רעיוני ביניהם וניתן להבחין ברצף בין הנבואות של שלושת הנביאים הללו.

לימוד מעמיק

חיים של חסד

חלק א - דרישה לחסד

בסדר עולם רבה (פרק כ') מתואר כי ארבעה נביאים נתנבאו בפרק אחד: הושע, עמוס, ישעיהו ומיכה. הקביעה הזו מתבססת על זמנו של כל נביא כפי שמתואר בפתחת נבואתו. מתוך כל אלו, מיכה הוא היחיד שלא ניבא בימי עוזיהו מלך יהודה: **דְּבַר־ה' אֲשֶׁר הָיָה אֵל־מִיכָה הַמִּצְפָּתִי בְיַמֵּי יוֹתָם אַחֲזִי יְחֻזְקִיָּה מֶלְכֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר־חָזָה עַל־שִׁמְרוֹן וַיְדַוְּשֶׁלֶם (א)**, ועל כן הוא כנראה האחרון מבין ארבעת הנביאים האלו. עובדה זו, יחד עם ציטוטים מנבואותיו הזהים לנבואות ישעיהו, הביאו את פרשני דורנו להתייחס אל מיכה כ'תלמידו' של ישעיהו. אולם, הדמיון בנבואות מדגיש גם את

השוני, וניתן לזהות במיכה אמירות ותפיסות עולם השונות מהותית מן העולה בספר ישעיהו. (על כך שמע עוד בשיעור מאת הרב יוסי אליצור, ובפוסט מאת הרב דוד מנחם).

כפי שעולה כבר מנבואתו הראשונה, מיכה מנבא בתקופה בה ממלכת ישראל על סף חורבן: ושמתי שמרון לעי השדה למטעי כרם והגרתי לגי אבנייה ויסדיה אגלה (א', ו). אמנם, מיכה מנבא בעיקר לממלכת יהודה, אך הוא מזכיר את שומרון ואת החשש כי ירושלים משתווה לשומרון בפשעיה והוא מתריע על כך: בפשע יעקב בלואת ובחטאות בית ישראל מיפשע יעקב הלא שמרון ומי במות יהודה הלא ירושלים (א', ה); מתוך כך, בחורבן שומרון הוא רואה את השלב המקדים המוביל גם לחורבנה של ירושלים: כי אנושה מכותיה כי באה עדי יהודה נגע עד שער עמי עדי ירושלים (א', ט).

מיכה מתאר את הפורענות כצעדה של ה' היורד לשפוט את הארץ: כי הנה ה' יצא ממקומו וירד ודרך על במותי ארץ: ונמסו ההרים תחתיו והעמקים יתבקעו פדונג מפני האש כמים מגרים במורד (א', ג-ד). מיכה אמנם מתאר את ההתרחשויות מהזווית הרוחנית - חטאי יהודה משתווים לחטאי שומרון ובעקבות זאת מביאים עליהם את משפט ה', אשר תוצאותיו הן חורבן, כפי שקרה בשומרון. אך גם מבחינה היסטורית מציאותית מתרחש מהלך מקביל: הכיבוש האשורי אשר החריב את שומרון וממלכת ישראל המשיך בדרכו אל כל ערי יהודה והגיע עד לשערי ירושלים בימי חזקיהו. ואכן, בהמשך הפרק מתאר מיכה בקינה מליצית ובמשחקי מילים, את מסלול החורבן דרך ערי השפלה אל עבר שערי ירושלים. תיאור מסלול החורבן דרך רשימה של ערים שונות מזכיר נבואה מקבילה בישעיהו **פרק י'** המתארת את מסעו של סנחריב בארץ. הערים בשתי הרשימות שונות זו מזו, ויתכן שהן מתארות שני מסלולי כיבוש שונים של חיל סנחריב - אחת מכיוון ערי ההר, ואחת דרך השפלה, שם גר מיכה. (עוד על כך ראה ב**סרטון מאת הרב ד"ר יהושע רייס**, וב**פוסט מאת רשות העתיקות**)

אמנם, בלימוד ספר ישעיהו ראינו כי מעולם לא ניבא ישעיהו על חורבן ירושלים. מתחילת נבואתו הוא שב והבהיר כי הפורענות שתבוא תפסח על ירושלים והיא תישאר מוגנת מפני מלך אשור - ברגע האחרון, לאחר שיגיע נהר אשור 'עד צואר', תנצל יהודה. כך, מיד לאחר תיאור המסע של סנחריב עד שערי ירושלים (בפרק י'), ב**פרק י"א**, ישעיהו כבר מתאר את הגאולה והישועה שתבוא בדמות 'חוטרי מגזע ישי' (ראה על כך ב**שיעור קהילות לומדות על הנושא**).

בקינתו של מיכה, לעומת זאת, אין רמז להצלה וישועה. יתרה מכך, בפרקים ב' וג' עובר מיכה להוכיח את ראשי העם וקציניו על השחיתות והחמס שפושים בקרבם: הוי חשבי און ופעלי דע על משפבותם באור הבקר יעשוה כי יש לאל ידם: וחמדו שדות וגזלו ובתים ונשאו ועשקו גבר וביתו ואיש ונחלתו (ב', א-ב); מיכה מזהה בקרב ראשי העם אנשים שכל מאוויהם ממוקדים בניצול ובהתעשרות על חשבון החלשים, פשוט 'כי יש לאל ידם' - רק כי יש להם את הכח והיכולת. (ראה על כך ב**פוסט מאת ד"ר צחי לב-רון**, וב**פוסט מאת פרופ' יהודה איזנברג**)

בחלקו השני של הספר, משווה מיכה בין מעשי העם לסיפורם של בלק ובלעם, שניסו לנתב את ה' לטובתם על ידי הקרבת קרבנות (בהתאם לתפיסה האלילית), מבלי להתחשב במוסריות מטרותיהם: עמי זכרנא מהענין בלק מלך מואב ומהענה אתו בלעם בן בעור מן השטים עדי הגלגל למען דעת צדקות ה': במה אקדם ה' אבף לא להי מרום האקדמנו בעולות בעגלים בני שנה (ו', ה-ו). מיכה טוען שגם עם ישראל מתמקדים במילוי תאוותיהם וצרכיהם, ורואים את עבודת ה' ככלי בלבד, דרך נוספת 'להשקיע' ולהרוויח. מיכה מבהיר שהאופן להרצות לפני ה', ומתוך כך לזכות בחסדיו, אינה על ידי מעשים חיצוניים. לפי התפיסה היהודית אין קשר ישיר בין הקרבנות לתגמול הא-להי, ולא ניתן 'להשתמש' בו כדי להשיג את מבוקשו של האדם. במקום זאת, צריך להתכופף ולהצטנע בפני ה', ולנהוג בדרכי המשפט והחסד - דרכיו: הגיד לך אדם מה טוב ומהוה' דורש ממך כי אסעשות משפט ואהבת חסד והעניע לכת עם א-להיך (ו', ח) (ראה על כך ב**פוסט מאת הרב משה ליכטנשטיין**, וב**פוסט מאת הרב דוד מנחם**).

זוית אישית

חז"ל מתארים בפנינו את מידותיו הרעות של בלעם: "עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע." (אבות ה, יט) שלושת המידות הללו הן מידות של אדם אגוצנטרי העסוק בעצמו.

בתרבות המודרנית משתמשים במושגים: 'כסף, כח, וכבוד' כמניעים לפעולה, וכמתארים אדם שידאג לעצמו גם על חשבון אחרים. כנגדם עומדות שלוש המידות אליהן מנחה מיכה: עשות משפט, אהבת חסד, והצנע לכת.

חשבו - היכן אתם מוצאים בעצמכם את הנטייה לפעול מתוך רצון להשיג כסף כח וכבוד? מה המחיר של גישה כזו לחיים? מתי זה יכול להיות שלילי ומתי זה חיובי? כיצד ניתן לממש בצורה ריאלית את הדרישה לחיים של משפט, חסד וצניעות?

שיר

בהקשר זה, האזינו ל**שירו של אבנר שטראוס (מילים לשיר מתוך שירונט)**, העוסק בנושא הרדיפה אחר כח כסף וכבוד. שימו לב, מהו המחיר של הרדיפה אחר כסף כח וכבוד לפי שיר זה?

כפי שראינו, מיכה מתריע על העוולות והשחיתות: **שְׁמַעו־נָא רְאִשֵׁי יַעֲקֹב וּקְצִינֵי בַּיִת יִשְׂרָאֵל הֲלוֹא לָכֶם לְדַעַת אֶת־הַמְּשָׁפֵט: שְׁנֵאֵי טוֹב וְאֵהֱבִי רַע גְּזֵלִי עוֹרֵם מֵעֲלֵיהֶם וּשְׂאָרָם מֵעַל עֵצְמוֹתָם (ג', א-ב).** אך מיכה איננו היחיד המצביע על הבעיה המוסרית. דברי מיכה מזכירים את נבואתו של עמוס על ממלכת ישראל לפני הרעש: **שְׁמְעוּ הַדְּבָר הַזֶּה פְּרוֹת הַבְּשָׁן אֲשֶׁר בְּהַר שֹׁמְרוֹן הַעֲשֻׁקוֹת דְּלִים הֲרִיעוֹת אֲבִיוֹנִים הָאֵמֶרֶת לְאֲדֹנֵיהֶם הִבִּיאָה וְנִשְׁתָּה (עמוס ד', א),** ואת דברי הושע המנבא על חורבן הממלכה: **שְׁמַעו־זֹאת הַכְּהֻנִּים וְהַקְּשִׁיבּוּ בַּיִת יִשְׂרָאֵל וּבֵית הַמֶּלֶךְ הָאֲזִינוּ כִּי לָכֶם הַמְּשָׁפֵט כִּי־פַח הָיִיתֶם לְמִצְפָּה וְרִשְׁתָּ פְרוֹשָׁה עַל־תְּבוֹר (הושע ה', א).**

כמו בשומרון, כך גם ביהודה - השחיתות השלטונית והעוולות המוסריות מובילות לחורבן. מיכה מתמלא בכח אל מול תאבי הכח: **אוֹלֵם אֲנֹכִי מְלֹאתִי כַח אֶת־רוּחַ ה' וּמְשָׁפֵט וּגְבוּרָה לְהַגִּיד לַיעֲקֹב פֶּשְׁעוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל חַטָּאתוֹ (ג', ח).** הוא מוכן ומסוגל לעמוד אל מול שכבות השלטון המושחתות, אל מול העם השאנן שאינו חושש מרעה; ולאיים, לראשונה, בבא הנורא מכל: **לִכֵּן בְּגֹלְכֶם צִיּוֹן שָׂדֵה תַחֲרַשׁ וִירוּשָׁלַם עֵינַי תִּהְיֶה וְהַר הַבַּיִת לְבָמוֹת יַעַר (ג', יב).**

חלק ב - חסד התשובה

נבואה על חורבנה של ירושלים אינה דבר של מה בכך. העם בזמנו של מיכה היו בטוחים כי דבר כזה לא יכול להיות: **הֲלוֹא ה' בְּקִרְבָּנוּ לֹא־תָבֹא עָלֵינוּ רָעָה (ג', יא),** הם בטוחים שנוכחות המקדש מבטיחה את נוכחות השכינה ביניהם ואת הגנתו של ה' (ראה על כך ב**פוסט מאת ד"ר טובה גנזל**). על משקלה של אמירה קיצונית כזו - המעלה לראשונה את האפשרות שירושלים תחרב - אנו לומדים דרך נבואתו של ירמיהו. כאשר ירמיהו, מעל מאה שנים לאחר מכן, מנבא גם הוא על חורבן ואומר **וְנָתַתִּי אֶת־הַבַּיִת הַזֶּה כְּשֵׁלָה וְאֶת־הָעִיר הַזֹּאת אֶתֵּן לְקַלְלָה לְכָל גּוֹי הָאָרֶץ (ירמיהו כ"ו, ו),** ממהרים הכהנים והשרים להאשים אותו במרד ובנביאות שקר, ופותחים במשפט שדה במטרה להרוג אותו באשמה זו.

באותו פרק בספר ירמיהו, במהלך ה'משפט' שעושים לו, קמו אנשים מן העם וניסו להגן על ירמיהו תוך שהם מזכירים את נבואת מיכה ואת תוצאותיה: **וַיִּקְמוּ אַנְשֵׁים מִזְקֵנֵי הָאָרֶץ וַיֹּאמְרוּ אֶל־כָּל־קְהַל הָעָם לֵאמֹר: מִיכָּה הַמֹּזְרָשִׁתִּי הִיָּה נִבְּא בִימֵי חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וַיֹּאמֶר אֶל־כָּל־עַם יְהוּדָה לֵאמֹר כֹּה־אָמַר ה' עֲבָאוֹת צִיּוֹן שָׂדֵה תַחֲרַשׁ וִירוּשָׁלַם עֵינַי תִּהְיֶה וְהַר הַבַּיִת לְבָמוֹת יַעַר: הַהִמַּת הַמִּתְהוֹ חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְכָל־יְהוּדָה הֲלֹא יָרָא אֶת־ה' וַיַּחַל אֶת־פְּנֵי ה' וַיִּנְחַם ה' אֶל־הָרָעָה אֲשֶׁר־דִּבֶּר עָלֵיהֶם וַאֲנַחְנוּ עֹשִׂים רָעָה גְדוֹלָה עַל־נַפְשׁוֹתֵינוּ (ירמיהו כ"ו, יז-יט).**

נבואתו של מיכה נחרתה בזיכרון העם, ומאזכורו האגבי אנחנו לומדים על מקרה יוצא דופן בו נבואת הפורענות הועילה לתקן את דרכיו: חזקיהו המלך שמע וקבל את האיום של מיכה, ובעקבות זאת עשה מהפכה לתיקון מצבה הרוחני והחברתי של ממלכת יהודה, והתפלל אל ה' שיבטל את הגזרה. תשובתו, כך נראה, אכן הועילה, וירושלים ניצלה בנס מן המצור האשורי. גם בנבואת מיכה ניתן לראות ביטוי למפנה הדרמטי שהתחולל בירושלים בימי

חזקיהו. מיד לאחר הפסוק המבטיח חורבן (סוף פרק ג) מגיעה נבואת גאולה: וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים יִהְיֶה הַר בֵּית־ה' נֶכֶן בְּרֹאשׁ הָהָרִים וְנִשָּׂא הוּא מִגְבְּעוֹת וְנִהְרָוּ עָלָיו עַמִּים: וְהָלְכוּ גוֹיִם רַבִּים וְאָמְרוּ לָכֵן וְנַעֲלָה אֶל־הַר־ה' וְאֶל־בַּיִת אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִזְרְנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכְּהוּ בְּאַרְחֵיתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדִבְרֵי־ה' מִירוּשָׁלַם (ד', א-ב), ובשני הפרקים הבאים עובר מיכה לנבא נבואות נחמה וגאולה לציון (ראה על כך [בפוסט מאת הרב ד"ר יואל בן-נון](#), ובפוסט מאת הרב ד"ר שוקי רייס).

תשובתו של חזקיהו והיפוך הדין הם מחזה נדיר בנוף התנ"כי. ישנו עוד מקום אחד בלבד בו מוצג במפורש היפוך הדין על עיר וממלכה בעקבות חזרה בתשובה - בספר יונה, בפרק ג' (שגם הוא נלמד השבוע). גם יונה מגיע עם בשורת חורבן טוטאלי לעיר גדולה הבטוחה בעוצמתה: עוֹד אֲרַבְעִים יוֹם וְיִגְיָה נְהַפְכֶת (יונה ג', ד), הוא מכריז בתעוזה. והנה - השמועה מגיעה לפני מלך נינוה והוא מיד קם לשנות את דרכיו ודרכי העם: וַיַּעַן הַדָּבָר אֶל־מֶלֶךְ נִינְוָה... וַיֹּאמֶר בְּנִינְוָה מִטַּעַם הַמֶּלֶךְ וּגְדָלְיוֹ לֵאמֹר הָאֵדָם וְהַבְּהֵמָה הַבְּקָר וְהַצֹּאֵן אֵל־יִטְעֲמוּ מֵאֹמֶה אֶל־יָרְעוּ וּמִיֵּם אֶל־יִשְׁתּוּ: וַיִּתְכַּסּוּ שָׂקִים הָאֵדָם וְהַבְּהֵמָה וַיִּקְרְאוּ אֶל־אֱלֹהֵים בְּחִזְקָה וַיִּשָּׁבוּ אִישׁ מִדְּרָכֹו הַרְעָה וּמִן־הַחֶמְסִים אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם (יונה ג', ו-ח). היפוך הדין מצליח, וה' ניחם על הרעה. נינוה שורדת.

בין יונה לה' מתפתח דיון הנסוב סביב קבלת התשובה. יונה לא מבין כיצד ה' יכול לקבל את תשובת אנשי נינוה, ולהתעלם מכל מעשיהם עד עתה, ובמיוחד ממעשיהם שעתידיים להיות. כבר בתפילתו בפרק ב', מציג יונה את חוסר אמונתו בבני אדם: מִשְׁמָרִים הַבְּלִי־שָׂא חֶסֶדִם יַעֲזֹבוּ (יונה ב', ט) - על פי המפרשים, יונה מתייחס בפסוק זה למלחים הנודרים נדרים ומשבחים את ה' לאחר שוך הסערה: הוא טוען כי 'חסדם', אמונתם בה' ותשובתם אליו, הם רק זמניים, ולבסוף הם בוודאי ישובו לחייהם ולהרגליהם הישנים (ראה על כך [בפוסט מאת פרופ' דוד הנשקה](#)).

מתוך היכרות היסטורית שלנו, כקוראים, ניתן אף להרחיב את השאלה - הרי כמו שהתשובה היא זמנית, כך גם דחיית הפורענות. בשבוע הבא, מיד לאחר מיכה, נלמד את ספר נחום שכותרתו 'משא נינוה' (נחום א', א) וכל עיסוקו הוא בחורבנה של העיר ושל אשור כולה. אם כן, מתוך ראייה א-להית היסטורית יונה צודק - נינוה בסופו של דבר תחזור להיות ממלכה חטאה ותחרב, ומחילתו של ה' רק ממשיכה את קיומה 'על זמן שאול' (ראה על כך [בפוסט מאת יעל כהן](#)).

שאלה למחשבה:

מהי לדעתכם המשמעות של תשובה זמנית, או מחילה זמנית, כאשר ידוע שהדבר יחזור על עצמו? האם ניתן למחול למישהו על מעשיו כאשר יש סיכוי גדול שיחזור למעשיו הראשונים? האם יש ערך בדחייה זמנית של משהו שסופו להתבצע?

ניתן לחשוב על דוגמאות מחיי היום-יום, כגון: עובד שכבר טעה כמה פעמים, וכעת הוא מתחייב להשתפר ומשקיע בכך את כל מרצו. האם לתת לו הזדמנות נוספת, למרות שהוא בודאי יכשל שנית, או לפטר אותו כבר עכשיו? האם אנחנו מוכנים למחול לחבר שפגע בנו ולתת הזדמנות לחידוש החברות או שאנחנו חוששים מפגיעה נוספת?

בתשובתו ליונה, משתמש ה' במשל מציאותי: הוא מצמיח ליונה קיקיון שיצל לו מהשמש למשך יום אחד, ולמחרת הקיקיון מתייבש. דרך צערו הרב של יונה על הקיקיון, מלמד אותו ה' על המשמעות שיש גם לדברים זמניים: וַיֹּאמֶר ה' אֵתָה חֶסֶת עַל־הַקִּיקְיוֹן אֲשֶׁר לֹא־עֲמֵלָתָ בּוֹ וְלֹא גִדְלָתָ שֶׁבֶן־לֵילָה הִיָּה וּבֶךְ־לֵילָה אָבָד: וְאַנִּי לֹא אֲחֹס עַל־נִינְוָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר יִשְׁבָּה הָרְבָה מִשְׁתִּים־עֹשֶׂהָ רַבּוֹ אָדָם אֲשֶׁר לֹא־יָדַע בִּיּוֹמָיו לְשִׁמְאוֹ וּבְהֵמָה רַבָּה (יונה ד', י-יא) - כמו שהקיקיון קיבל ערך בעיני יונה למרות זמניותו, כך גם לאנשי נינוה, ולמעשיהם העכשוויים יש ערך עצמאי למרות זמניותם. יתכן שאין זה ערך מוחלט במדדים של נצח או של צדק, אבל יש לו קיום בחסד וברחמים (ראה על כך [בפוסט מאת פרופ' דוד הנשקה](#), ובפוסט מאת צדוק בלאו).

המסר הזה, המתייחס אצל יונה לאנשי נינוה הנוכרים, בא לידי ביטוי גם בנבואת מיכה בנוגע לעם ישראל. המעבר החד בין פרק ג' לפרק ד', בין נבואת החורבן המחולט לנבואת אחרית הימים שיש בה גם תקווה להתמודדות עם האיום האשורי, מתאפשר הודות למעשיו של חזקיהו מלך יהודה ולתשובתו. (להרחבה בנושא אחרית הימים בספר מיכה, ותגובתו לאיום האשורי ראה בפוסטים [מאת הרב ליכטנשטיין](#), [הרב ד"ר יואל בן-נון](#), ו[הרב ד"ר בני לאו](#), ובסרטון [מאת הרב ד"ר שוקי רייס](#)).

גם במקרה זה, ישנה כמעט וודאות לגבי זמניותה של התשובה. הטיית לב העם ועקירתו מהרגליו הם תהליכים קשים ומורכבים, שלא נעשים ברגע אחד. המדרש (ברכות י.) מתאר כי אפילו חזקיהו שעשה בעצמו את המהפכה ידע שבניו יהיו חוטאים: "דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו (תרגום: שראיתי ברוח הקודש שיוצאים ממני בנים לא טובים)", וכנראה ששיבו את העם לדרכיו הרעות.

אכן, אל מול המעבר החד בין חורבן לגאולה בפרקים ג-ד', בא מעבר חד לכיוון ההפוך, בין פרק ה' העוסק בהצלה ובכוחם של ישראל אל מול הגוים, לפרקים ו-ז' שחוזרים להוכיח את העם על פשעיו: שָׁמְעוּ הָרִים אֶת-רִיב ה' וְהָאֲתָנִים מְסָדִי אֶרֶץ כִּי רִיב לֵה' עַם-עַמּוֹ וְעַם-יִשְׂרָאֵל יִתְנַפֵּחַ (ו', ב.). לאחר הצלת ירושלים מאשור, באה תקופת מלכותו של מנשה, המשיב את העם לסורו, מיבא לממלכה את עבודת הבעל והאשירה כְּאִשֶׁר עָשָׂה אַחָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל (מל"ב כ"א, ג) ומדרדרת את החברה לשפל מוסרי: וְגַם דָּם נָקִי שָׁפַךְ מִנְשֵׂה הַרְבֵּה מְאֹד עַד אֲשֶׁר-מָלָא אֶת-יְרוּשָׁלַם פֶּה לְפֶה (מל"ב כ"א, טז). מיכה מתייחס לחטאים הללו בתוכחתו השנייה, כחטאים שמשיבים לירושלים את גזירת החורבן: וַיִּשְׁתַּמְד חֲקוֹת עַמְרִי וְכָל מַעֲשֵׂה בֵּית-אֲחָאָב וּתְלָכוּ בְּמַעֲצוֹתַם לְמַעַן תִּתִּי אֶתְךָ לְשִׁמְהָ וַיִּשְׁבִּיָהּ לְשָׂרְקָה וְחִרְפַת עַמִּי תִשָּׂאוּ (ו', טז) אֲבָד חֲסִיד מֶן-הָאָרֶץ וַיִּשָּׂר בְּאָדָם אֵין כָּלֵם לְדָמִים יִאָרְבוּ אִישׁ אֶת-אֲחִיהוּ יַצִּידוּ חֶרֶם (ז', ב.).

עם זאת, התשובה הזמנית של חזקיהו הצליחה להפך את הדין לתקופתו, גם אם באופן זמני, מתוך חסדו של ה' הרואה את הערך גם בקיום הזמני, העכשווי. על בסיס תפיסה כזו עונה המלך לישעיהו, כאשר הוא מנבא לו בסוף ימיו כי עתידים בניו לגלות לבבל: וַיֹּאמֶר חֲזַקְיָהוּ אֶל-יִשְׁעִיהוּ טוֹב דְּבַר-ה' אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וַיֹּאמֶר הֲלוֹא אִם-שָׁלוֹם וְאַמֶּת יִהְיֶה בְיָמֵי מַלְכֵי כוּשׁ (יט).

מיכה חותם את נבואתו בתקווה לשינוי, על בסיס אותה התפיסה: כשם שהטובה יכולה להיות זמנית, כך גם הרעה תעבור: וְאָנֹכִי בְה' אֶצְפֶּה אוֹחִילָהּ לֹא-לֵהי יִשְׁעִי וְיִשְׁמַעֲנִי אֱ-לֹהֵי: אֶל-תִּשְׁמַחִי אִיבְתִּי לִי כִי נִפְלֵתִי קָמְתִי כִי-אֲשֵׁב בְּחוֹשֶׁךְ ה' אוֹר לִי: זַעַף ה' אֲשָׂא כִי חֲטָאתִי לוֹ עַד אֲשֶׁר יָרִיב רִיבִי וְעָשָׂה מִשְׁפָּטִי יוֹצִיאֲנִי לְאוֹר אֲרָאָה בְּצַדִּיקוֹתָו (ז', ט-ז).

ניתן להאזין לשיר ["אל תשמחי אויבתי לי"](#), שהולחן מפסוק זה.

הנביא מבהיר שאחרי הנפילה מגיעה קימה, גם הפורענות היא זמנית ועם סיום מיצוי הדין ישוב ה' לעורר את משפט הצדק על העם ולהקימו כבראשונה: מִי־אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂא עוֹן וְעִבֵר עַל-פֶּשַׁע לְשִׂאֲרֵית נַחֲלָתוֹ לֹא-הִחְזִיק לְעַד אַפּוֹ כִי-חָפַץ חֶסֶד הוּא: יָשׁוּב יִרְחַמְנוּ יִכַּבֵּשׁ עוֹנֵתֵינוּ וְתִשְׁלַיֵךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל-חַטָּאוֹתֶם (ז', יח-יט).

סיכום

מיכה, החוזה לנגד עיניו בחורבנה של שומרון עקב שחיתות ושכחת ה', רואה תהליכים דומים גם בחברה הקרובה אליו, בממלכת יהודה. ראשי העם עסוקים במימוש תאוותיהם, גם על חשבון החלשים, ובמחשבה כי יוכלו לגייס את ה' למטרותיהם בעזרת הקרבנות. בתגובה, קורא להם מיכה לשנות דרכיהם ולרדוף משפט וחסד במקום כסף כח וכבוד. הוא מתריע כי הפורענות הא-להית שנחתה על שומרון עלולה להגיע עד לירושלים עצמה ואף היא, בניגוד למחשבות העם, עלולה להחרב.

מסיפור חיצוני המופיע בספר ירמיהו, אנו לומדים כי תוכחתו של מיכה הועילה: חזקיהו המלך שומע בקול הנביא ומוביל מהפכה רוחנית וחברתית שמהפכת את דינה של ירושלים, לפחות לעת עתה.

היפוץ הדין בעקבות תשובה מתואר גם בספר יונה, שם ניחם ה' על רעת נינוה בעקבות תשובתם. היכולת להפך את הדין ולדחות את הפורענות, למרות הידיעה כי התשובה היא זמנית, בנויה על ראייה של חסד ושל רחמים, המעניקה משמעות גם לרגעי חיים חולפים ולמעשים משתנים. על בסיס תפיסה זו מיכה מביע את התקווה שגם הפורענות תהיה זמנית, ומבט החסד של ה' יביא אותו בבא הזמן לכפר על החטאים ולגאול שוב את ישראל.

להרחבה

[מתן על הפרק - דף לימוד לפרקים א'-ב'](#)

[מתן על הפרק - דף לימוד לפרקים ג'-ד'](#)

[מתן על הפרק - דף לימוד לפרקים ה'-ז'](#)

[שיעור מאת טפת הלפרין: מי עומד ברקע נבואות הנחמה במיכה?](#)

[שיעור מאת הרב ד"ר יואל בן-נון: הבעיות החברתיות בתקופת חזקיהו, ודמות המשיח בישעיהו ומיכה](#)

[מאמר מאת פרופ' דוד הנשקה: למשמעו של ספר יונה ויחסו ליום הכיפורים](#)

הקדמה לקראת השבוע הבא

בשבוע הבא נעסוק בנבואות נחום וחבקוק.

